

ZAPOMENUTÉ OSOBNOSTI A RODÁCI JABLONECKA

Zaniklý svět Oskara Seibta a Heinricha Schwana

OSKAR

SEIBT

HEINRICH

SCHWAN

část II. – Bloudění

5. ročník koncertů a slavnostních večerů
na počest zapomenutých kulturních osobností
a rodáků Jablonecka

Koncertní sál Základní umělecké školy
v Jablonci nad Nisou, Podhorská ulice 47
Pátek 18. října 2013, 18.00 hodin

Během večera zazní ukázky z díla
dvou jabloneckých osobností

Oskar Seibt

skladatel, instrumentalista, dirigent, sbormistr a hudební organizátor
* 1883 Vratislavice u Liberce, † 1949 Drážďany

&

Heinrich J. Schwan

spisovatel, básník, hudební skladatel a pedagog
* 1872 Jablonec, † 1963 Echzell, Hesensko

Účinkují:

Slávka Vernerová Pěchočová – klavír
Petr Verner – housle, viola
Jan Žďánský – violoncello

Večerem vás provedou v českém a německém jazyku
David Jelínek a Jan Hanzl

Slavnostní večer se koná pod záštitou Petra Vobořila,
náměstka primátora statutárního města Jablonce nad Nisou

Pořádá

Jablonecké kulturní a informační centrum, o. p. s.
ve spolupráci s Domovem české hudby, o. p. s.

Koncertní večery letošního cyklu se konají s finanční
podporou Česko-německého fondu budoucnosti.

Zapomenuté osobnosti a jejich zaniklý svět

Letošní 5. ročník cyklu hudebně-literárních večerů připomíná osobnosti, které patřily před druhou světovou válkou k nejaktivnějším a nejznámějším jabloneckým hudebníkům a hudebním organizátorům. I když H. J. Schwanovi byl věnován již loňský prosincový večer, připomínáme jej letos znovu hlavně proto, že se k němu podařilo nalézt dosud neznámé informace a nastudovat jeho další díla.

Program mohl být tentokrát mimořádně rozšířen díky významnému finančnímu příspěvku z Česko-německého fondu budoucnosti. Proto se letos mohou konat večery dva. Na ně v příštím roce navážou další dva koncerty a zájezd do města Kaufbeuren. První večer se uskutečnil v kostele sv. Anny 20. září, druhý se koná právě dnes, 18. října, v koncertním sále ZUŠ. Celý soubor těchto akcí jsme pojmenovali *Zaniklý svět*.

Proč *Zaniklý svět*? Zejména proto, že svět těchto lidí, našich poměrně nedávných předchůdců, téměř dokonale zmizel. Chodíme kolem zbytků architektury a krajinou, která provázela i jejich život, archivy ukrývají zlomky jejich děl a pozůstalostí. Podtitul *Hledání* měl vyjádřit především skutečnost, že přestože to není tak dávno, co tyto osobnosti v Jablonci žily, musíme stopy jejich působení pracně, a někdy dokonce neúspěšně, vyhledávat. Jejich díla – včera živá a známá – jsou dnes buď veřejností zapomenutá, nebo v případě Seibta – autora zhruba 200 skladeb – dokonce nedostupná. Ale nejen takové hledání vyjadřuje podtitul – chce rovněž říci, že i tyto osobnosti musely svoji životní cestu hledat. Vinou nešťastných událostí minulého století museli oba tvůrci již v pokročilém věku svůj domov opustit a vydat se na cestu hledání nového domova v cizině.

Dnešní druhý koncert je nazván *Bloudění*. To proto, že každý člověk může cestu ztratit. Někdy vlastní vinou, jindy vlivem vnějších okolností. Oskar Seibt zemřel nedlouho po válce v Drážďanech, v té době ještě zničených válečným běsněním. Jaká byla jeho cesta? Neměl důvod ji považovat za zbloudění?

Také z díla a pozůstalosti Heinricha Schwana vyplývá, že dlouho, velmi dlouho hledal a nakonec i našel cestu ke smíření – jak sám píše – smíření s Bohem. Můžeme-li soudit, šlo v jeho případě o bloudění se šťastným koncem.

Záměrem organizátorů není tvůrce hodnotit, ale připomenout je současné generaci. Žijeme ve městě a v kraji, kde došlo k násilnému zpretrhání kulturní kontinuity. Naším zájmem není soudit, ale přispět k zacelení trhlin, které překážejí i v cestě k budoucnosti.

Hudební část

se koná v rámci projektu Domovem české hudby.

Jan Křtitel Vaňhal

~ Sonáta C dur pro klavír housle a violoncello

~ I. Allegro moderato ~ II. Adagio

~ III. Rondo. Allegretto

Sergej Rachmaninov

~ Vokálíza pro violoncello a klavír op. 34 No. 14

Heinrich Schwan

Dvě humoresky pro klavír

~ I. Tanec okolo studny ~ II. Náladový kus

Petr Iljič Čajkovskij

Vzpomínka na drahé místo, pro housle a klavír op. 42

~ I. Melodie ~ II. Scherzo

přestávka

Fryderik Chopin

~ Výběr z preludií pro klavír, op. 28

Max Bruch

~ 8 kusů pro housle, violoncello a klavír, op. 83 (výběr)

Osobnosti večera

Heinrich Josef Schwan

*N*arodil se 6. září 1872 v Jablonci jako syn pekaře Antona Schwana a jeho choti Františky, rozené Scheiblerové. Základní školu vychodil v rodném městě a poté vystudoval učitelský ústav v Trutnově. Praxi absolvoval coby pomocný učitel v Rochlici u Liberce a v Potočné (Desná v J. h.); po složení zkoušky nastoupil v roce 1894 na místo kantora v Jablonci. Postupně učil v Sokolí, Pivovarské a Školní ulici. V posledně jmenované, dnes již neexistující škole, byl jmenován řídícím; v roce 1933 odešel na odpočinek.

Heinrich Schwan byl nejen dobrým učitelem, ale i nadaným umělcem, a to hned ve dvou oblastech: v hudební a v literární tvorbě. Jeho dřívější touha stát se hudebním pedagogem na některé z vyšších škol však zůstala nenaplněna. Stalo se tak i přesto, že v letech 1896–1899 složil odborné státní zkoušky v Praze (klavír) a ve Vídni (varhany a zpěv).

Heinrich Schwan byl nadšeným hudebníkem a své vzdělání a znalosti se snažil stále zdokonalovat. Bral hodiny u různých hudebních autorit v Liberci, Teplicích a ve Vídni, sám se usilovně vzdělával v kompoziční tvorbě. To byly dobré předpoklady ke komponování vlastních děl, jichž nakonec složil více než stovku. Patřily k nim zejména klavírní skladby a písně. Často šlo o zhudebněné básně, které si sám psal.

Rozsáhlé znalosti získal Schwan v oboru hudební teorie, což jej předurčovalo k tomu, aby byl povoláván k uvádění významných hudebních událostí do jabloneckého divadla a do koncertních sálů. Mnoho zpráv o hudebním dění na Jablonecku napsal i pro místní tisk.

Dokázal toho stihnout opravdu hodně: kromě školních povinností byl v letech 1907–1909 sbormistrem Německého pěveckého sdružení Gablonz, deset let vyučoval zpěv na jabloneckém gymnáziu, byl zakládajícím členem místního Spolku přátel hudby.

Značně rozsáhlé ovšem bylo i Schwanovo básnické a literární dílo. V letech 1922–1932 vyšlo několik svazků jeho básní, rýmovaných historek a krátkých povídek; část z nich napsal v jabloneckém nářečí.

Výhradně Schwanově hudbě byly věnovány dvě mimořádné kulturní akce: Ranní slavnost, uvedená 31. 3. 1930 v koncertní síni jabloneckého okresního zastupitelství (sál, ve kterém se nacházíme) a 102. hudební večer (20. 9. 1932). Mistr Schwan při nich osobně doprovázel pěvkyně hrou na klavír. Mezi interprety Schwanových půvabných, avšak náročných skladeb, nacházíme občas významné komorní pěvce a hudebníky. Jeho klavírní skladbu *Tanz um den Brunnen* (Tanec okolo studny) uvedl i pražský rozhlas.

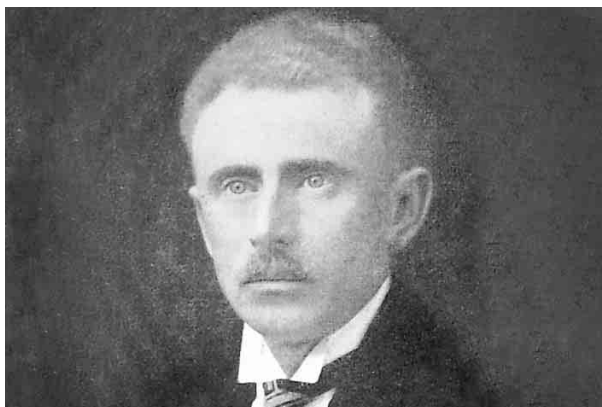
V roce 1905 se Schwan oženil s Marií Weitzdörfer. Jejich jediný syn Hermann, hudebně nadaný po otci, bohužel v roce 1925 nečekaně podlehl zákeřné infekci, což se nadlouho projevovalo v pochmurném ladění Schwanových děl.

Při vynuceném vystěhování v březnu 1946 se Schwan, v té době již více než sedmdesátiletý, pokoušel své celoživotní dílo zachránit. To mu ale nebylo umožněno. Až v roce 1958 se podařilo jeho jabloneckému příteli Oskaru Janaschovi odeslat 45 originálních rukopisů autorových zpěvů.

Schwanovi se dostali do hesenské vsi Echzell, kde pak trávili svůj strastiplný život vykořeněných lidí. Heinrich nacházel jedinou útěchu v další literární práci. Ve vyhnanství napsal ještě čtyři romány a četná menší díla. Rukopisy psal na stroji na papíry s tužkou předkreslenými osnovami a poté je svázal do tuhých desek zelené barvy. Z různých důvodů však nedošlo již k jejich vydání. Je zvláštní, že do některých rukopisů, které Schwan během několika let na sklonku svého života předal archivu v Neugablonz, vepsal autor doložku o tom, že díla slouží pouze pro archivní účely a nesmějí být zveřejněna. Toto přání musí být respektováno.

Heinrich J. Schwan se přes všechny útrapy dožil jedenadevadesáti let. Dne 9. října 1963 se v osamění a izolaci dočkal již vytoužené smrti. Jeho žena Marie jej opustila o sedm let dříve. Místo posledního odpočinku našel na hřbitově v Echzelli; o hrob pečovala až do jeho zrušení v roce 1992 Leuteltova společnost. V roce 1996 byla deska ze zrušeného hrobu péčí této společnosti přemístěna do Neugablonz a slavnostně odhalena na místě zvaném Isergebirgshain. Kámen s deskou je na tomto místě dodnes.

Oskar Seibt

Oskar Seibt byl univerzální osobností hudební kultury. Jako skladatel, sbormistr, dirigent, zpěvák a instrumentalista významně zasáhl do všech oblastí svého působení. Měl prvotřídní hudební vzdělání, jehož základy získal v hudební škole Fritze Hempela již během základní školní docházky. Poté pokračoval na lipské konzervatoři pod vedením tak věhlasných profesorů jako byli Dr. Reinecke, Jadasohn, Papritz, Kretschmer, Prüfer a mnoho dalších. Pod vedením Arthura Nikische hrál na kontrabas v Gewandhausorchestru a rovněž zpíval při uvádění velkých sborových děl. Již za studií komponoval velká i menší díla, následovaly operety. Celkem složil přes dvě stovky skladeb.

Dojmy z jevišť v Bayreuthu a Mnichově jej nasměrovaly k jeho osmnáctileté dráze operního, operetního a koncertního dirigenta v Brně, Olomouci a Vídni. Za jeho dirigentského vedení zde vystupovaly světové hvězdy jako např. Marie Jeritza, Liane Haid.

Ve Vídni se spřátelil s dvorním plesovým ředitelem a skladatelem C. M. Ziehnerem, díky němuž získal místo kapelníka u pěchotního regimentu č. 136. Ani toto blízké přátelství mu však nepomohlo proniknout s vlastním dílem do operetního dvorního repertoáru. Za první světové války byl Seibt nasazen na frontu a nakonec upadl do italského zajetí. Z něj se vrátil zesláblý a nemocný do Jablonce. Až v roce 1924 mohl posílit jablonecký Německý pěvecký spolek, v němž přijal místo prvního sbormistra. Pod jeho zkušeným vedením dosáhl sbor nevídaného rozkvětu.

Seibtovým velkým počinem bylo nastudování a uvedení skvělých slavnostních provedení Beethovenovy IX. symfonie v Beethovenovském roce 1927. V roce 1928 pak byl dirigentem během jabloneckých Schubertových oslav. V podobných rozměrech proběhly i jeho dva velké koncerty 27. 5. 1937 v jablonecké sokolovně, kdy vedl stopadesátičlenný orchestr a dvoustěčlenný sbor. Při té příležitosti byla provedena i jeho opereta *Za starých časů*. Podobný koncert zopakoval ještě za ztížených válečných podmínek v roce 1943.

Největší popularity dosáhl Oskar Seibt v Jablonci díky své písni *Isergebirglers Heimatlied*, která byla s oblibou zpívána při mnoha příležitostech. Častěji ji též uvádělo rozhlasové vysílání.

Vedle svých bohatých hudebních aktivit nezanedbával Seibt ani vedení svého obchodu s textilem v jablonecké Radniční ulici. Přitom mu byla věrně k ruce jeho manželka Valerie, rozená Herweghová (* 1888 v Karlových Varech, † 1966 v Aalen). Naprostá většina jeho díla je dnes ztracena.

Hudební interpreti

Slávka Vernerová Pěchočová (*1976)

*P*o absolutoriu pardubické konzervatoře ve třídě prof. Martina Hršela studovala v letech 1998–2003 na pražské AMU u prof. Ivana Moravce v magisterském a do roku 2007 v doktorském programu. Absolvovala také mistrovské kurzy u Nelly Akopian a v roce 2002 tříměsíční postgraduální studium v Londýně na Royal College. V témže roce s ní Česká televize v rámci cyklu pořadů Bez limitu natočila 40minutový portrét. Je vítězkou Mezinárodní Smetanovy klavírní soutěže v Hradci Králové 96 a laureátkou některých zahraničních, jako Wrocław 95, Missouri 98, Wales 2001.

Opakovaně se představila na festivalu Mladé pódium v Karlových Varech a roku 2004 vystoupila v cyklu Matiné na mezinárodním festivalu Pražské jaro. Byla angažována různými orchestry jako ČF, FOK, Gunma Symphony Orchestra, Royal Liverpool Orchestra atd. s řadou dirigentů v čele s Liborem Peškem, Jiřím Bělohlávkem, Martinem Turnovským či Jakubem Hrůšou. V létě 2009 byla pozvána k hostování s BBC Symphony Orchestra na festivalu PROMS v Royal Albert Hall v Londýně.

Věnuje se rovněž komorní hudbě: hraje v duu Spring, je členkou Kinsky Trio Prague a vyhledávanou klavíristkou pro spolupráci s předními instrumentalisty a ansámblu české hudební scény. V roce 2010 natočila pro francouzskou společnost Praga Digital kompaktní disk s Janáčkovým dílem pro sólový klavír. Tato nahrávka získala jedno z nejprestižnějších ocenění ve Francii CD CHOC, v Čechách byla vyhlášena jako TIP Harmonie a na belgickém rádiu Classic se zařadila mezi TOP 10. Spolu s Ivo Kahánkem je považována za současnou špičku českých klavíristů.

Petr Verner (*1963)

*V*iolu začal studovat u vynikajícího sólisty Jana Pěrušky. Pražskou konzervatoř absolvoval ve třídě prof. Jiřího Ziky v roce 1986. Následovala studia na pražské Akademii múzických umění u profesorů Milana Škampy, Lubomíra Malého a Jana Pěrušky (1986–1991). Zásadní význam pro jeho orientaci měl český houslista a dirigent prof. Josef Vlach. Zúčastnil se mezinárodních kurzů komorní hry u profesorů F. Beyera, Ch. Poppena a E. Feltze v Německu a u Melos kvarteta ve Švýcarsku.

V roce 1985 se stal vedoucím skupiny viol Českého komorního orchestru a členem Vlachova kvarteta Praha, kde působil do roku 2005. S tímto souborem koncertoval v USA, Japonsku, Novém Zélandu a většině zemí Evropy.

V současnosti je členem Verner Collegia, Nového Pražákova kvarteta, Collegia Gabriely Demeterové a šéf-dirigentem BKO. V roce 2006 navázal stálou dirigentskou spolupráci s prestižním komorním orchestrem Roxy Ensemble, s kterým dosud nastudoval díla W. A. Mozarta, P. I. Čajkovského, J. Haydna, A. Schönberga a M. Ivanoviče. Petr Verner účinkoval sólově s řadou orchestrů. Jeho diskografie čítá již 40 CD s širokým komorním i sólovým repertoárem všech stylových období.

Jan Žďánský (*1979)

*S*tudoval na konzervatoři v Pardubicích u prof. Josefa Krečmera. Na hudební fakultě AMU v Praze byl posluchačem ve třídě prof. Miroslava Petráše.

Během studií se zúčastnil mnoha mezinárodních kurzů a stáží, např. u prof. Victorie Yagling (Helsinky), F. Bartholomeye (Vídeň), prof. M. Zeuthena (Kodaň) aj. Je laureátem soutěže konzervatorií v roce 1999, držitelem 2. ceny soutěže pro interpretaci soudobé komorní hudby ve Frankfurtu n. M., nositelem několika cen ze soutěže v rakouském Semmeringu. V roce 2003 získal cenu za nejlepší provedení skladby Leoše Janáčka na Janáčkově soutěži v Brně. Spolupracuje jako sólista s Komorní filharmonií Pardubice, Capella Pallatina Mannheim, Tutti Bordeaux. Natáčí pro český, dánský, německý a rakouský rozhlas. Vystupuje na festivalech jako Salzburger Festspiele, Max Reger Festival atd. V roce 2004 studoval na Kunstuniversität v rakouském Grazu ve třídě prof. Rudolfa Leopolda. Aktivně se věnuje též komorní hře (je členem Tria IUNO a Kaprova kvarteta). Několik let je členem Velkého symfonického orchestru v Grazu a koncertním mistrem orchestru Berg. Hraje na violoncello vídeňského mistra Josepha Wassermanna z roku 1748. Je jednou z vůdčích duší o. p. s. Domovem české hudby.

Projekt Domovem české hudby

*J*iž koncem roku 2005 se mezi studenty Akademie múzických umění v Praze zrodila myšlenka, která by mohla přispět k obnovení tradice české hudební kultury, tj. provozování koncertů na jiných místech, než jsou pouze renomované festivaly v centru kulturního dění či zaběhnuté koncertní řady. Na základě historických pramenů vznikl záměr uspořádat cyklus koncertů tematicky spojených s významnými, mnohdy neprávem opomíjenými umělci, alespoň v době, kdy si připomínáme kulatá výročí jejich narození. Na každý rok připadá takovýchto jubileí více než sto.

Smyslem projektu je zdůraznit – a pro dnešní dobu v podstatě i znovuobjevit – českou hudební minulost v osobnostech vynikajících instrumentalistů, kantorů a skladatelů. Tito hudebníci pocházeli i z malých obcí a zanechali často nesmazatelnou stopu v české i světové hudbě. Například hudební skladatel Jan Šedivý z Hlásné Třebáně, který se po odchodu do Norska stal vůdčí uměleckou osobností. Přátelil se nejen s H. Ibsenem, kterému psal scénickou hudbu k jeho divadelním hrám, ale byl i pedagogem světoznámého skladatele E. H. Griega. Bohužel v Čechách se o něm prakticky vůbec neví.

Stejně tak tomu je u zakladatele záhřebské filharmonie Milana Sachse z Lišova, či Bohumíra Pokorného z Pavlic na Znojemsku – spoluautora uruguayské hymny. Těch příkladů jsou stovky. Pokud je to alespoň trochu možné, na koncertech zazní hudba přímo od dotyčných skladatelů, či díla, která měli interpreti na svém repertoáru. Mnohdy se jedná o premiéry. V našem úsilí nám vychází vstříc Národní muzeum – České muzeum hudby, či Muzeum Antonína Dvořáka a řada dalších institucí včetně interpretů. Pro posluchače dáváme českou i světovou hudbu do kontextu s jejich místním rodákem a přední naši i zahraniční instrumentalisté prezentují svoje umění ve skladbách někdy slavných, mnohdy neznámých a často i zcela zapomenutých komponistů. Skladby právě těchto autorů by s největší pravděpodobností bez povšimnutí ležely v archivech. S potěšením

zjišťujeme, že se často jedná o kvalitní díla, která mají šanci najít uplatnění i na jiných pódii, včetně zahradních.

† Prof. Milan Holas, předseda správní rady Domovem české hudby, o. p. s.

Třetí část cyklu Zaniklý svět Oskara Seibta a Heinricha Schwana, nazvaná Setkání, se bude konat v pátek 29. listopadu 2013 od 13.00 hodin v audiovizuálním sálu Městské knihovny v Jablonci nad Nisou, na Dolním náměstí. Na programu budou rozhovory a besedy na téma knihy a jablonecké knihovny a česko-německé překlady. Bližší informace na www.jablonec.com – program kostela sv. Anny.

Slavnostní večer na počest Oskara Seibta a Heinricha J. Schwana se koná v koncertním sálu Základní umělecké školy v Jablonci nad Nisou, Podhorské ulici č. 47 při příležitosti návštěvy Spolku pro péči o městská partnerství města Kaufbeuren v Jablonci nad Nisou.

Budova byla postavena v letech 1926–1927 a od roku 1928 sloužila jako okresní úřad a pro schůze okresního zastupitelstva. Slavnostní zasedací sál byl zároveň využíván pro pořádání městských kulturních akcí.

Průčelí sálu je vyzdobeno triptychem obrazů jizerskohorského malíře Eduarda Enzmanna (1882–1965). Centrální motiv zobrazuje Malou jizerskou louku, na menším obraze vlevo je zachycen Josefův Důl s Josefdolskou vyhlídkou a vpravo Jablonec nad Nisou s Černou studnicí. Eduard Enzmann, žijící v té době na Jizerce, ho pro tento sál vytvořil na objednávku v roce 1927. Zasloužil se o to tehdejší starosta Karl R. Fischer.

Nad projektem Domovem české hudby, do nějž je zařazen i tento koncert, převzal záštitu dnes již zesnulý Václav Havel a Josef Suk. Mediálními partnery jsou Český rozhlas 3 – Vltava a časopis Místní kultura.

Prameny:

- ~ Marek Sekyra, Otokar Simm, Jizerské květy / Iserblumen, Antologie německy píšících autorů z Jablonecka a Semilsky, Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2011.
- ~ Gerhart Stütz, Musikpflege in Stadt und Bezirk Gablonz an der Neiße, Leutelt-Gesellschaft e.v., Schwäbisch Gmünd, 1975
- ~ Isergebirgs-Rundschau, 25. 8. 1960

Pořadatel děkuje Siegfriedu Weissovi z Jablonce nad Nisou, Wolfgangu Janouschkovi ze Stuttgartu a Evě Haupt a Thomasi Schönhoffovi z Isergebirgs-Museum Neugablonz za poskytnutí notového a životopisného materiálu k Oskaru Seibtovi a Heinrichu J. Schwanovi.

Program připravilo

Jablonecké kulturní a informační centrum, o. p. s.

Texty: Borek Tichý, Otokar Simm, Jan Žďánský a Gerhart Stütz.

Tisk: Jan Macek a Pavel Kusala.

